

Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
e-ISSN: 2147-6152
Yıl 10, Sayı 25, Ocak 2021

Makale Adı / Article Name

Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Aile
ve Toplumsal Cinsiyet*

Family and Gender in Ömer
Seyfettin's Stories

Yazarlar

Mahmut BEKTAŞ

MEB, Samsun - Havza Şehit Besim Kazar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

mahmutbektas1980@gmail.com

 ORCID: 0000-0001-8575-890X

Yaşar BARUT

Doç. Dr., OMÜ, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ybarut@omu.edu.tr

 ORCID: 0000-0002-5027-2536

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 16.07.2020

Kabul Tarihi: 06.12.2020

Yayın Tarihi: 29.01.2021

Sayfa Aralığı: 232-247

Kaynak Gösterme

Bektaş, Mahmut; Barut, Yaşar (2021). "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Aile ve Toplumsal Cinsiyet", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 25, s. 232-247.

(Bu makale, yazar beyanına göre, TR DİZİN tarafından öngörülen "ETİK KURUL ONAYI" gerektirmemektedir.)

* Bu makale, birinci yazarın 2019 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı *Ömer Seyfettin'ini Hikâyelerinde Aile ve Toplumsal Cinsiyet* adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ÖZ

Edebiyatımıza getirmiş olduğu ilkler ile bilinen Ömer Seyfettin eserleri, düşünceleri ve hikâye türüne getirmiş olduğu yenilikleriyle gerek kendi dönemindeki gerekse kendi döneminden sonraki sanatçıları etkilemesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada, edebiyatımızın en önemli yazarlarından biri olan Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aile ve toplumsal cinsiyet unsurlarının nasıl vurgulandığı nitel araştırma tekniği ile incelenerek toplumsal cinsiyet ve aile hakkındaki düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aile yapıları, aile içinde kadın-erkek ve çocuk ilişkileri, aşk, evlilik ve boşanma ile ilgili düşünceler; din, eğitim, ekonomi, değerler gibi olguların işlevleri değerlendirilmiştir. Ömer Seyfettin, ekonomik ve ahlaki bozukluklardan, halkın içine düştüğü ümitsizlikten kurtulmanın yolunu milli ve manevi değerlerle yüklü, bilgili, kültürlü, kendi ayakları üstünde durabilen, geçmişini bilen ve geleceğe ümitle bakabilen bir toplumdaki geçtiğine inanmaktadır. Üzerinde durulan toplumsal cinsiyet kalıp yargıların ve toplumsal cinsiyet rollerinin günümüzde de devam ettiği anlaşılmaktadır. Anahtar Sözcükler: Ömer Seyfettin, Toplumsal Cinsiyet, Aile, Kadın - Erkek

ABSTRACT

Ömer Seyfettin, known for the firsts he brought to our literature, has an important place in terms of influencing artists both in his own era and after his own era with his works, thoughts and innovations that he brought to the type of story. In this study, how family and gender elements are emphasized in the stories of Ömer Seyfettin, one of the most important writers of our literature, was examined by qualitative research technique and his thoughts about gender and family were tried to be determined. In Ömer Seyfettin's stories, family structures, relationships among men, women and children the family, thoughts about love, marriage and divorce; functions of facts such as religion, education, economy, values were evaluated. Ömer Seyfettin believes that the way to get rid of economic and moral disorders, the despair that people fall into is through a society loaded with national and spiritual values, knowledgeable, cultured, able to stand on its own feet, knowing its past and looking forward to the future with hope. It is understood that gender stereotypes and gender roles, which are focused on, continue today.

Keywords: Ömer Seyfettin, Gender, Family, Woman-Man

Giriş

Araştırmanın Problemi

Edebiyat, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ve yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı.” (TDK, 2005: 247) diye tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere edebiyat insanı konu edinen

bir sanattır. Toplum içindeki rolü, başka insanlarla ilişkileri, tabiata karşı tavrı, ruh dünyasındaki çatışmaları, acıları, sevinçleri, arzuları ve hayalleriyle insan kendisini seyrettiği bir boy aynası hükmündeki edebiyata yansır. Gerek yazılı gerekse sözlü edebi ürünler, geçmiş ve gelecek arasında köprü kurması açısından önemli bir aktarıcı rol oynayarak toplumun hafızasını oluşturur.

Yazar, içinde yaşadığı toplumun bir ferdidir. Ailesiyle, çevresiyle, ilgileriyle, düşünce ve duyguları ile gerçek bir karakterdir. Toplum içinde diğer insanlarla birlikte sürekli etkileşim içerisinde yaşamaktadır. Bunun içindir ki yazdıkları bir kurgu da olsa eserlerinde yaşantısından ve çevresinden kesitler sunması bakımından önemlidir. (Aydemir, 2005:57). Toplumsal olgular, her dönemde edebiyatı etkilemiş ve edebi türlere konu olmuştur. Toplum ve edebiyat ilişkisi “Edebiyat Sosyolojisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu disiplinin temelinde yazarın kendisini eserlerinde toplumdan ve insandan soyutlayamayacağı düşüncesi bulunmaktadır. (Beyitoğlu, 2018:27). Edebiyatı da bu bağlamda düşündüğümüzde sosyolojik açıdan önemini anlarız.

Toplum bilimi olan sosyolojiyi en iyi yorumlayan sanat dalı edebiyattır. Diğer sanat dallarına bakıldığında olguların sadece bir yönü ile değerlendirilmesi yapılırken edebiyatta din, toplumsal cinsiyet, aile, ekonomi, siyaset, ekonomi, eğitim gibi hemen hemen bütün disiplinlerin olduğunu görürüz. Aynı zamanda edebiyat, halka ulaşmanın en kolay yolu ve fikirleri yaymanın en etkili silahıdır. İşte bunu çok iyi bilen Ömer Seyfettin, edebiyatı fikirlerini yaymakta bir araç olarak kullanmıştır. Bu bağlamda Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde onun topluma bakış açısını belirlememiz önem arz etmektedir.

Aile, hem sosyal/beşeri bilimlerde hem de gündelik toplumsal yaşantımızda, toplumun en temel ve en eski kurumlarından biri olarak tanımlanır. Sosyal düzen aile merkezli kurulunca, bir ailenin parçası olmanın veya aile dışılığın birey üzerinde oldukça büyük etkisi olmaktadır. Aile, toplumsallaşmanın başladığı ilk yeri ya da basamağıdır. Eğitimin, paylaşmanın, saygının, birlikteliğin, sevginin öğretildiği ve yaşanıldığı yerdir. Ailenin işlevlerini: “1. Ailenin biyolojik (üreme) işlevi. 2. Ailenin Psikolojik doyum sağlama işlevi. 3. Ailenin Ekonomik İşlevi. 4. Ailenin Eğitim İşlevi 5. Ailenin dini işlevi. 6. Ailenin boş zamanları değerlendirme işlevi

(eğlendirme ve dinlendirme işlevi)" şeklinde sıralayabiliriz. (Canatan ve Yıldırım,2011:85-89).

Aile toplumun en önemli parçası olarak kabul edilmiştir. Her insan bir aileye mensuptur ve o ailenin sorumluluklarını taşır. Ailenin bireyleri şekillendirme özelliği kişinin gelişimini etkileyen en önemli unsurdur. Bireyin ilk sosyalleşmesi aile içerisinde gerçekleşir ve birey, içinde yetiştiği ailenin özelliklerini benimser. Aile gruplarının toplumu oluşturduğunu düşünürsek bireylerin özelliklerinin toplumu doğrudan etkilediğini görürüz. Bu durumda sağlıklı bir aile ortamı sağlıklı bir toplumun oluşmasında büyük bir rol oynar. Çünkü aile ve toplum birbirleriyle etkileşim içinde olan iki olgudur. (Canatan ve Yıldırım,2011:27). Bu çalışmada da Ömer Seyfettin'in bakış açısına göre ailenin toplum içerisindeki rolü incelenmiştir.

Cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kelimeleri toplumda kadın-erkeklerin durum ve rollerini belirleyen iki kavramdır. Kelime anlamı olarak bakıldığında TDK' de cinsiyet: "Bireye üreme içinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği olarak tanımlanır." (TDK, 2005: 112) Cinsiyet yaratılıştan gelen biyolojik özelliklerden kaynaklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet, kadın-erkekler toplumun ve kültürün yüklediği anlamlardır. (Dökmen, 2009:20). Cinsiyet değişmeyen ve herkes tarafından kabul edilen bir biyolojik terimken toplumsal cinsiyet toplumun kadın ve erkeğe yüklediği rol kalıplarına karşılık gelen bir sosyolojik terimdir. Cinsiyet değişmezken toplumsal cinsiyet ise öğrenilebilen, toplumlar ve kültürler göre değişebilen bir özelliğe sahiptir. Her fert kız ya da erkek olarak doğar ancak onlardan beklenen tutum ve davranışları içinde yaşadığı toplum ve kültürlerden öğrenirler. (Çaycı, 2014: 5). Toplumlar ve kültürler erkek- kadınların beklenen tutum ve davranışlarını toplumsal cinsiyet rolleri ile öğretiler ve benimsetirler. Toplumsal cinsiyet rolünün tanımını Dr. Zerrin Eren aşağıdaki şekilde yapmaktadır: "Toplumsal cinsiyet rolü, her toplumun kendi kültürel içeriğinde bulunan kadınlık ve erkeklik kavramlarına uygun olarak, kadınlardan ve erkeklerden beklediği kişilik özellikleri, giyim tarzı, tutum ve davranışlar anlamına gelir." (Eren, 2015:20). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılar, kadın ve erkeklerden beklenen bilişsel yargılardır. İçinde bulunulan kültürün, toplumun ve ekonominin yansımalarıdır. Kalıp yargı kültürün eseridir. Kültürün temsilciliğini erkek, doğanın temsilciliğini kadın yapar.

(Köşgeroğlu, 2010:14). Kültürün eseri olan toplumsal cinsiyet kalıp yargıların Ömer Seyfettin'in hikâyelerine de yansımaları olmuştur ve araştırılmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda edebiyat-insan, edebiyat-kültür, edebiyat-toplum ilişkisi aşikârdır. Toplumu oluşturan en küçük birim aile olduğu için aile-toplum arasındaki ilişkinin edebi metinlerdeki görünürlüğü ve yazarların konuyla ilgili düşüncelerini tespiti bakımından önemlidir. Bu nedenle, bu çalışmanın ele alacağı problem durumu, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aile ve aile ilişkilerinin saptanıp değerlendirilmesi, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve rollerinin tespit edilmesi ve yazarın görüşlerinin ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda, çalışmanın ele alacağı araştırma problemleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Ömer Seyfettin hikâyelerinde, kadın-erkek ilişkileri, hangi unsurlar göz önünde bulundurularak ele alınmıştır?
2. Ailelerin toplum içerisinde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
3. Toplumsal olaylar ve değerler aile içi ilişkileri hangi şekilde etkilemektedir?
4. Ömer Seyfettin hikâyelerinde, evlilik ve boşanmayla ilgili algılar ne şekilde ortaya çıkmaktadır?
5. Ömer Seyfettin hikâyelerinde, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve toplumsal cinsiyet rolleri ne şekilde yer almıştır?

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Edebiyatımızın köşe taşlarından birisi olan Ömer Seyfettin, toplumu ve toplumsal olayları kendisinin öncülüğünü ettiği kısa hikâye türünde ortaya koymuştur. Çalışmanın amacı, toplumu oluşturan en küçük birimin aile olduğu düşünüldüğünde Ömer Seyfettin hikâyelerinde aileyi ve aile unsurlarını incelemektir. Bu nedenle çalışma, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde toplumsal olaylar karşısında aile, aile içinde kadın-erkek ilişkileri ve toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiğini inceleyerek ortaya koymayı amaç edinmiştir.

Ömer Seyfettin gerek fikirleri gerek yazıları gerekse kısa öykü alanında yapmış olduğu çalışmalarından dolayı kendi dönemini ve kendisinden sonra gelen nesilleri etkilemiş önemli bir yazardır. Bu nedenle Türk Edebiyatında önemli bir yere

sahip olan bir yazarın aileye ve aile kurumuna bakış açısını saptamak; aile, evlilik, boşanma ile ilgili görüşlerini değerlendirmek; toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve toplumsal cinsiyet rollerini tespit etmek bağlamında önemlidir. Bu çalışmanın bulgu ve sonuçları ile edebiyat sosyolojisindeki bir boşluğu dolduracağı anlaşılmaktadır.

Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Hikâyeleri sınırlandırırken Üç Harf ABC Yayınları tarafından hazırlanan Ömer Seyfettin'in Bütün Hikâyeleri (10 Kitap,113 Hikâye) esas alınmıştır. Çalışmada hikâyeler detaylı bir şekilde okunarak, içerik analizi yapılmıştır. Aile ve aileyi oluşturan fertler (erkek, kadın çocuk) tüm boyutlarıyla ele alınmış, toplumsal cinsiyet göstergeleri çalışmanın temel amacına uygun şekilde ortaya konulmuştur. Sonra geniş kapsamlı bir literatür araması yapılarak yazarla ilgili yapılmış tez çalışmaları ve araştırmalar taranmıştır. Bulunan veriler konuyla ilgili diğer kaynaklarla desteklenip genişletilmiştir. Araştırma, betimleyici çalışma tekniğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir

Çalışma giriş, bulgular ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde edebiyat-insan ilişkisi incelenerek problemler ve alt problemler oluşturulmuştur. Bulgular bölümünde aile toplum ilişkisi ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları belirlenmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan veriler sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Aile

İncelenen eserler içinde yüz on üç tane hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyelerin elli beş tanesinde aile ilgili konular işlenmektedir. Aile fertlerinin hepsinin yabancı olduğu dört; aile fertlerinin birisinin Türk diğerinin yabancı olduğu iki ve kahramanlarının hepsinin Türk olduğu kırk dokuz tane hikâye bulunmaktadır.

Bomba, Devletin Menfaati Uğruna, Koleksiyon ve Pamuk İpliği hikayeleri, aile içindeki kahramanların hepsinin yabancı olduğu hikayelerdir. Koleksiyon ve Pamuk İpliği İstanbul'da yaşayan yabancılar hakkında fikir vermesi nedeniyle önemli eserlerdir. Ailede karı-kocadan birisinin Türk ve Müslüman, diğerinin ise Avrupalı ve Hıristiyan olduğu Pireler ve Primo Türk Çocuğu isminde iki hikâye

bulunmaktadır. İnanışların, değerlerin ve kültürün insan yaşantısında ne kadar etkili olduğu bu hikâyelerde görülmektedir. Aynı zamanda Primo Türk Çocuğu hikâyesi, Ömer Seyfettin'in vermek istediği Türkçülük ve milliyetçilik mesajını veren en güzel örneklerinden birisidir.

Ömer Seyfettin, İlk Namaz, Kaşığı, Ant, Falaka, İlk Cinyet hikâyelerinde çocukluğundan; Pembe İncili Kaftan, Forsa, Teselli, Kütük, Diyet hikâyelerinde tarihi kahramanlardan; Nişanlılar, Aşk Dalgası, Aşk ve Ayak Parmakları, Birdenbire hikâyelerinde kahramanların aşk ve aşkla ilgili görüşlerinden; Bir Temiz Havlu Uğruna, Dünyanın Nizamı, Horoz, Antiseptik, Gurultu, Çanakkale'den Sonra, Nezle, Pamuk İpliği hikâyelerinde evlilikten ve evlilikle ilgili görüşlerinden; Üç Nasihat, Mermer Tezgahı, Korkunç Bir Ceza'da kadınlara duyulan şüpheden; Uçurumun Kenarında, Türkçe Reçete, Yeni Bir Hediye, Elma, Tos hikâyelerinde kadın-erkek ilişkilerinden; Havyar, Niçin Zengin Olmamış, Zeytin Ekmek, Acaba Ne İdi? hikâyelerinde ekonomik durumdan; Bir Hayır, Eleğimsağma, Kıskançlık, Hoş Bir Seda hikâyelerinde çocuk- ebeveyn ilişkilerinden; Şefkate İman, Perili Köşk, Türbe, Yuf Borusu Senin İçin Ötüyor, Perili Köşk hikâyelerinde toplumsal olaylardan bahsetmektedir.

Ömer Seyfettin'in tarihi olayları ve kahramanları anlattığı on beş tane hikâyesi bulunmaktadır. Bu hikâyelerinin çoğunda yazar, kahramanların ailesi hakkında fazla bilgi vermemektedir. Aileleri hakkında bilgi sahibi olabildiğimiz Pembe İncili Kaftan, Forsa, Teselli gibi hikâyelerde de aileden ziyade vatan ve millet sevgisi üzerinde durulmuştur. Pembe İncili Kaftan'da evli ve iki çocuk sahibi olan Muhsin Çelebi, her şeyden vazgeçerek kendisinin ve ailesinin çekeceği maddi sıkıntıya devletin itibarı için katlanmaktadır. Söz konusu vatan ve devlet olunca diğer özelliklerin bir öneminin olmadığını vurgusu yapılmaktadır. Bu hikâyelerde seçilen kahramanlara, topluma gelecek adına ümit vermek sorumluluğu verilmiştir. (Ogur, 2011: 94). Bu hikâyeler, anadan, yardan ve serden geçen kahramanların hikâyeleridir.

Ömer Seyfettin çocukluk dönemini anlattığı hikâyelerde yaşadığı çevre ve ailesi hakkında bilgiler vermektedir. İlk Namaz hikâyesinde annesi hakkındaki düşüncelerini, Kaşığı' da yaşadığı çevre ve babasını, Falaka' da okulu ve

öğretmenini, Ant'ta ailesi ve arkadaşlarını, İlk Cinayet' te dört yaşındayken küçük bir martıyı öldürmesini anlatmaktadır. Ömer Seyfettin, bu hikâyelerinde sert bir mizaca sahip asker kökenli babasından, annesinden ve annesine duyduğu muhabbetten, ailesinde yaşayan diğer kişilerden -Pervin ve Dadaruh- öğretmenlerinden, arkadaşlarından Tahir Alangu' nun ifadesi ile "Cennet Bahçesi"nden bahsetmektedir. (Alangu,1968: 19).

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aile önemli bir yere sahiptir. Ona göre aile dışarıdaki hayatın getirdiği olumsuzlukların unutulduğu yerdir. Mutlu bir aile yaşantısı bütün dert ve kederleri unutturur. "Aslında dışarıda mesut değiliz dedim. Fakat evimizde? Çoluk çocuğumuzun arasında? Hayatımızın her türlü yokluklarını unutmaz mıyız?" (2/2014:58). Bomba, Pireler ve Perili Köşk hikâyelerinde mesut bir aile yaşantısına yer verilirken; Lokantanın Esrarı, Ay Sonunda hikâyelerinde de aile yaşantısına duyulan özlemi anlatılmaktadır.

Aile, neslin devamının sağlanması ve çocuğun aileye getirdiği mutluluktan dolayı gerek Türk kültüründe gerekse dinimizde önemli bir yere sahiptir. Ömer Seyfettin'in hikâyelerine bakıldığında çocuk hakkındaki düşüncelerini, çocukluk anılarını, kendisinin hiç çocuk olamamış olmasını , baba- çocuk/ anne-çocuk ilişkilerini görmekteyiz. Gelecek için çocukları umut kaynağı olarak gören Ömer Seyfettin, Çanakkale'den Sonra hikayesinde yeni doğan çocuğunun gözünde ülkenin geleceğini görmektedir. "...bu yeni doğan yavrunun hayata henüz açılmış masum ve sakin gözlerinde açık mavi bir umut fecri parlıyordu." (9/2014:131).

Aile içinde kadın erkek ilişkilerine bakıldığında Elma, Türkçe Reçete, Yeni Bir Hediye ve Birdenbire hikâyelerinde kadın ruhunu anlamayan erkeklerden şikayet edilmektedir. Yüksek Ökçeler, Balkon, Tos, Uçurumun Kenarında, Piç hikayelerinde eşler arasındaki çatışmalardan , Hafiften bir Seda İmiş, Niçin Zengin Olamamış, Bomba' da birbirine destek olan eşlerden, Üç Nasihat, Korkunç Bir Ceza Mermer Tezgahı hikayelerinde kadınlara karşı güvensizlik duygusundan bahsedilmektedir Kadın erkek arası ilişkilerin zayıflamasında erkeklerin eğlence hayatına dalmaları, kadınların ise moda ve süsle düşkünlükleri dile getirilmektedir. Bahar ve Kelebekler' de erkeklerin kahvehane, gazino, kulüp gibi eğlence merkezlerinde vakit geçirerek evde kadınları yalnız bırakmalarından; Uçurumun

Kenarı hikayesinde ise kadınların özentisi, süs ve moda hayranlığı yüzünden erkekleri aldatmaları eleştirilmektedir.

Ömer Seyfettin yapılan evlilikleri ezbere evlilik ve serbest evlilik diye ikiye ayırmaktadır. Ezbere evlilik, kişilerin birbirlerini görmeden, birbirlerini tanımadan, özelliklerini bilmeden “görücü usulü” ile yapılan evliliklerdir. Bir Temiz Havlu Uğruna öyküsünde ezbere evliliği şu şekilde dile getirmektedir: “Malum ya gönül kimi severse güzel odur! On beş yirmi sene evvel şimdiki gibi görme görüşme yoktu. Evlenmek tamamıyla ezberden, kötü bir şeydi.”(2/2014:59). Bu evlilikler yazara göre aile içindeki mutsuzluğun sebebidir. Havyar, Horoz, Dünyanın Nizamı, Antiseptik, Gurultu, Birdenbire gibi hikâyelerinde de konu dolaylı yönden anlatılmaya çalışılmıştır. Serbest evlilikler ise severek, görüşülerek ve anlaşarak yapılan evliliklerdir. Bomba ve Pireler hikayelerinde serbest evliliğin getirdiği mutluluk anlatılmaktadır. “Ah bu serbest evlilikler! O kadar mesut olmuştum ki... İçimde kapalı kalmış çılgın bir sevinç kumrusunun dem çekerek çırpındığını duyuyordum.” (5/2014:54). Her iki hikâyede de gerek ev içinde gerekse ev dışında olsun birbirini tamamlayan, eğlenen, anlaşılan iki çift görüyoruz.

Bir Temiz Havlu Uğruna, Aşk ve Ayak Parmakları, Pamuk İpliği, Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür, Birdenbire, Gurultu, Şefkate İman, Primo Bir Türk Çocuğu gibi hikâyelerinde boşanma ve boşanma ile ilgili görüşlerin olduğu görülmektedir. Ömer Seyfettin, ezbere evlilikte evlenmede erkek ve kadının bir söz sahibi olmadığını ve boşanmanın bir cinayet olacağını dile getirmektedir. “Ayrılmak, bilhassa ‘ezberden evlenme’ usulünü kabul ettikten sonra ayrılmak, büyük bir cinayetti; zavallı kızın ne kabahati vardı? Talihine razı olmuş bir esir gibi ocağıma sadık kaldım.”(2/2014:60). Bun unla birlikte zorunlu sebeplerden dolayı gerçekleştirilen boşanmaları da uygun bulmaktadır.

Ömer Seyfettin’in yaşadığı dönem göz önüne getirildiğinde Osmanlı’nın en zor dönemlerine denk geldiğini görürüz. İlk yazılarını 1900’lü yılların başında yazdığı düşünülürse öldüğü tarihe (1920) kadar olan sürede Trablusgarp, 1. Balkan Savaşı, 2. Balkan Savaşı ve 1. Dünya Savaşı olmak üzere dört büyük savaş yaşanmıştır. Devlet, savaşların getirdiği maddi zorluklarla karşılaşmış, halk da bu durumdan ekonomik olarak etkilenmiştir. Alım gücü düşmüş, enflasyon artmıştır.

Üst tabaka daha çok zenginleşirken alt tabakadaki halk daha da fakirleşmiştir. Bu ekonomik sıkıntıların yanında ahlaki çöküntüler ve toplumsal bozulmalar başlamıştır. (Mert, 2004). Memlekete Mektup, Niçin Zengin Olamamış, Zeytin ve Ekmek, Acaba Ne İdi? hikayeleri bu konuların işlendiği hikayelerdir. Bunun yanında Antiseptik, Gurultu, Nişanlılar gibi bazı hikâyelerde ise ailelerin sırf ekonomik kaygılar yüzünden çocuklarının zengin ailelerin çocuklarıyla evlenmelerini istemektedirler.

Ömer Seyfettin'in hikâyelerine genel olarak bakıldığında dinin ve dini unsurların önemli bir yere sahip oldukları görülmektedir. Binecek Şey ve Mehti hikâyesinde dinin tam olarak anlaşılabilmesi; Keramet, Yemin ve Perili Köşk hikâyelerinde halkın saf ve temiz olan dini duyguları ile oynanması; Türbe, Mehmaemkan ve Kurbağa Duası hikâyelerinde batıl inançların yaygınlaşması; Çanakkale'den Sonra hikâyesinde din ve milliyetçilik duygusu; İlk Namaz hikâyesinde ailede dini eğitimin verilmesi üzerinde durmuştur.

Toplumsal Cinsiyet

Kadın bedeni, kahramanı yabancı olan hikâyelerde daha açık bir şekilde verilmektedir. Bunda yazarın kahramanlarını yabancılardan seçmiş olmasının rahatlığı da bulunmaktadır. Bomba hikâyesinin kahramanları Bulgar'dır. Yazarımız, bu hikâyede kadın bedenini ve cinsel temaları işlerken serbestliği okuyucuya hissettirmektedir. Aynı durum Öpücüğün İlkel Biçimi hikâyesinde de görülmektedir. Kahramanı Türk olan hikâyelerde ise durum farklıdır. Eğitilmiş olan kahramanlar, kadın bedenini heykele benzeterek anlatırken eğitimsiz olan kahramanlar üstü kapalı halk tabirleri ile anlatmaya çalışmıştır. Primo Türk Çocuğu hikâyesinde Kenan Bey, karısını ilk defa gördüğünde onu İmparator Adria'nın metresi Antinous'un heykeline benzetmiştir. "İzmir'de bu heykelin canlısını görmek onu deli etmişti. Grazia'ya hemen âşık olmuştu." (6/2014:89). Korkunç Bir Ceza hikâyesinin kahramanı Hasan Ağa, karısı Gülsüm'ü tarif ederken halk benzetmelerini kullanmakta ve cinsellikle ilgili düşüncelerini anlatmamaktadır. H.Fethi Gözler, Ömer Seyfettin eserinde, Ömer Seyfettin'in güzel kadın tiplerini ve tasvirlerini Dede Korkut hikâyelerine bağlamaktadır. Siyah saç, kara göz, dolgun vücut, beyaz ten hikâyelerin ortak özellikleridir (Gözler, 1976:71).

Ömer Seyfettin kadına ev dışında çalışma imkânı fazla sunmamaktadır. Hikâyelere bakıldığında dört tane kadın kahramanın ev dışında çalışarak aile ekonomisine katkı sağladığını görmekteyiz. Perili Köşk hikâyesinde anne, kız okullarında piyano öğretmenliği yapmakta, kızı ise bir işletmede kâtip olarak çalışmaktadır. Ant'ta öğretmenlerden birisinin kadın olduğu görülmektedir. Uçurumun Kenarında hikâyesinde Peride, bir terzihanede mankenlik yapmaktadır. Bunun yanında ev işlerini yapan ve aile ekonomisine ev içinde katkıda bulunan kadın tiplerini de görmek mümkündür. Niçin Zengin Olmamış hikâyesinde kadın karakterin kocasına tercümelerde yardımcı olduğu, Eleğimsağma hikâyesinde de evdeki kadınların tezgahlarda mekik dokudukları görülmektedir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Ömer Seyfettin, kadınları özellikle belli mesleklerde çalıştırmaktadır.

Ömer Seyfettin'in hikayelerinde kadın erkek arasındaki iş bölümleri belirgin bir şekilde ayrılmıştır. Ev işleri kadınlar, dışarıdaki işler de erkekler tarafından yapılmaktadır. Ev işlerinde kadınlara yardım eden erkek tipi sadece Yuf Borusu Senin Bekliyor hikâyesinde görülmektedir. Cabir Paşa, itibarını kaybettiğinden dolayı evdeki kadınların alay konusu olmuştur. Evdeki eski konumu almak ve kadınlar arasında saygınlığını tekrar kazanmak için evin bütün işlerini yapmaktadır.

Hikâyelere bakıldığında karı-koca arasında ve çocuklara karşı uygulanan şiddet örneklerini görmek mümkündür. Piç, Bir Hayır hikâyelerinde kadına uygulanan şiddet ; Kaşağı, Eleğimsağma, Horoz hikâyelerinde çocuklara uygulanan şiddet görülmektedir. Dünyanın Nizamı hikâyesinde kadınlara karşı yapılan şiddet bir lütufmuş gibi gösterilmektedir. “Bu zulüm, tavuklara lütuftur. Nimettir. Lezzettir. Onlar dövüldükçe sevinirler. Gagalandıkça neşeleri artar, benim nazarım altında birbirleriyle ne kavga, ne gevezelik edebilirler. Ben olmadım mı yumurtlamayı filan bırakırlar.“ (5/2014:15-16). Ömer Seyfettin, bazı hikâyelerinden sonra acımasız bir şekilde eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak bu hikâyede “patriarkal ve otoriter bir düzene” özlem anlatıldığı halde hiçbir kesim tarafından eleştirilmemesini, Tahir Alangu eserinde hayretle karşılamaktadır. Bu da gösteriyor ki, o dönemde görüşü ne olursa olsun her kesim tarafından ataerkil aile anlayışı benimsenmektedir. (Alangu, 1968:465).

Genç bir kızın ağzından ataerkil anlayışın anlatıldığı birbirinin devamı niteliğinde olan Horoz ve Dünyanın Nizamı hikâyeleri toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bakımından önemlidir. Erkek ruhunu anladığını iddia eden genç kız, babasını horoza; annesini tavuğa benzeterek kadın ve erkeklerin özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Kadınları saf, masum, sevimli, fedakâr, vazife, muhabbet, şefkat, merhamet; Erkeklerle ise bencillik, güç, kudret, merhametsizlik, şiddet ve etrafına korku salan, zalim ve diktatör gibi özellikler ile anlatmaya çalışmıştır. Kadın ve erkek arasındaki bu farklılıklardan etkilenen genç kız konuyu annesiyle konuşmak istemektedir:

Bir gün anneme babamın bu hallerinden şikâyet ettim. Zavallı kadın:

-Yavrum –dedi- bütün erkekler böyledir.

-Bütün erkekler böyle mi?

- Evet

-Hepsi böyle sert mi olur?

- Elbet. Kadın yumuşak, erkek sert!

- Bu olur mu anneciğim...bize de insanız... diye itiraz edecektim. Lafımı ağzıma tıktı:

- Dünyanın Nizamı böyle kurulmuş! Kadın, kadın! Erkek efendi!... Namuslu insanlar bu kaidenin dışına çıkamazlar. (5/ 2014: 119).

Bu farklılıkları benimseyip kabul eden anne, kadınları yumuşak, erkekleri sert olarak ifade etmekte, bunları tabiatın doğal kanunları saymakta, bu anlayışı kabul etmeyenleri de eleştirmektedir. “Çünkü bu dünyanın nizamıdır ve bozmaya gelmez.” Genç kız, annesi dâhil derdini kimseye anlatamamakta ve bunun içindir ki evliliği hiç düşünmemektedir. Horoz hikâyesinin devamı olan Dünyanın Nizamı hikâyesinde genç kız görüşlerini değiştirmektedir. İçinde yaşadığı ortama ayak uydurarak tam bir öğrenilmiş çaresizlik içinde dünyanın nizamını değiştiremeyeceğini kabul etmektedir. Ömer Seyfettin de genç kız gibi dünyanın

nizamını bozma taraftarı değildir. “ Evet, dünyanın düzenini bozmaya gelmeyecek. Yani.. yani işte, işte... horozsuz kümes mezarlığa benziyor vesselam!” (5/2014:19).

Ömer Seyfettin, ataerkil kalıp yargılarda ortaya çıkan erkek ve kız çocuğu ayrımcılığını hikâyelerinde dile getirmektedir. Bu yargılardan canı en çok yanan, Yalnız Efe'deki Kezban ile Eleğimsağma hikâyesindeki Ayşe'dir. Yapılanları bir türlü kabullenemeyen kahramanlarımız erkek olmak istemektedirler. Ataerkil toplumlarda erkekler gücünü ve kuvvetini gösterecek işler yapmaktan hoşlanırlar. Çünkü güç ve kuvvet erkeklik sembolü olduğu kadar erkeklere toplumda sosyal statü kazanmanın da yolunu açmaktadır. Kahramanımız Ayşe burada sadece erkek olmak istememekte, erkekleğin getireceği güç ve sosyal statüden de yararlanarak toplum tarafından bilinen ve saygı duyulan biri olmak istemektedir.

Eleğimsağma hikâyesinde kız ve erkek çocukları arasındaki farklılıklar küçük bir kız çocuğu olan kahramanın gözünden anlatılmaya çalışılmıştır. Küçük kahramanımız çocukluğunu doyasıya yaşayamadan bu toplum tarafından ortaya konulan cinsiyet farklılıklarıyla mücadele etmeye çalışmaktadır. Hikâyede kız çocukları ve kadınların durumuna genel olarak bakıldığında şu sonuçlar çıkarılmaktadır: Ev işlerini yapmak , tezgâh başında çeşitli ürünler üretmek, hayatlarını dar çerçevede geçirmek, eş seçiminde bulunamamak, belli bir yaşa geldiklerinde kapanmak, Özgür hareket edememek, fiili ve sözlü şiddete uğramak, her zaman kontrol altında bulunmak, erkeklerin çizdikleri sınırlar içinde yaşamak, baskıya maruz kalmak... Erkeklerin ve erkek çocuklarının belirgin özelliklerine bakıldığında yukarıda saydıklarımızın tam tersi bir manzara ile karşılaşılmaktadır: Özgür ve istediği gibi hareket etmek, eş seçiminde bulunabilmek, ev dışında bir hayata sahip olmak, güç ve kuvvetini gösterecek uğraşlar içinde bulunmak, ata binmek, silah edinmek ve kullanmak, ava çıkmak, savaflara katılmak vb...

Sonuç

Ömer Seyfettin'in aileyi ilgilendiren hikâyelerine genel olarak bakıldığında ailesini anlattığı çocukluk anıları, kadın –erkek ilişkileri, çocuk-ebeveyn ilişkileri, aşk, evlilik ve boşanma ile ilgili düşünceler, ailenin ekonomik durumu, dini konular ve batıl inançlar, milliyetçilik, namus, aldatma ve yalan söyleme gibi toplumun aksayan yönleri görülmektedir.

Ömer Seyfettin aileyi insanın kendini güvende hissettiği tek liman ve dışarıdaki bütün olumsuzlukların unutulduğu yer olarak görmektedir. Bunun içindir ki hayatının büyük bir bölümünü bekâr olarak geçiren yazar mutlu ve sıcak bir aile yaşantısının özlemini duymaktadır. Ailede çocuk mutluluk kaynağı olarak görülür. Çünkü çocuk gelecektir, gelecek ise umuttur. Çocuklar büyüdükçe aile ile sıkıntılar da ortaya çıkmaktadır. Çocuklar anneleri ile daha rahat bir iletişim kurabilirken babalarından korkmakta ve çekinmektedirler.

Türk toplumunda gerçek anlamda aşkın bulunmadığını ve sadece edebi metinlerde ve hayallerde aşkın yaşadığını dile getirmektedir. Aşkın olmayışının nedenini aile ve toplumsal baskıdan dolayı uygun sosyal ortamların bulunmamasına bağlamaktadır. Bu da toplumdaki ezbere evliliklerin artmasına neden olmaktadır. Ömer Seyfettin ideal eş tipinde şu özellikleri aramaktadır: Bilgili, kültürlü, içinde yaşadığı toplumun özelliklerini bilen, milli değerlere sahip çıkabilen, şekil ve gösteriş budalası olmayan, hayatını ailesine adanmış ve ailesi için her şeye katlanan. Bu özellikler bize Bomba hikâyesindeki Magda'yı hatırlatmaktadır.

Kadın erkek arasındaki toplumsal statü farklarının belirginliği, kız ve erkek çocukları arasında görülen toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadınların sadece özel alan içinde bulunmaları, kadının korunmaya muhtaç bir varlık olarak görülmesi, güç ve otoriteyi elinde bulunduranların şiddet ve baskı yoluyla istediklerini yaptırmak, eğilimi, her konuda kadının suçlu olarak görülmesi ve kadınlara duyulan güvensizlik gibi birtakım özelliklerden yola çıkarak hikâyelerinde ataerkil anlayışın hâkim olduğu görülmektedir. Bu hâkim anlayıştan kurtulmak isteyen kahraman örnekleri mevcut ise de toplumun kalıp yargılarını kıramayarak öğrenilmiş çaresizlik içerisinde yaşanan hayatı kabullenmek zorunda bırakılmışlardır. Kadınların saf, masum, sevimli, fedakâr, vazife, muhabbet, şefkat, merhamet, duygusal; erkeklerin ise bencillik, güç, kudret, merhametsizlik, şiddet, realist gibi kadın ve erkeklerle özdeşirilen toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve rolleri görülmektedir.

Hikâyelerinde anlattığı ekonomik ve ahlaki bozukluklardan, bilinçsizce gerçekleştirilen Batılaşma hareketlerinden, halkın içine düştüğü ümitsizlikten kurtulmanın yolu milli ve manevi değerlerle yüklü, bilgili, kültürlü, kendi ayakları

üstünde durabilen, geçmişini bilen geleceğe ümitle bakabilen bir toplumdan geçmektedir.

Kaynakça

- Alangu, T.(1968).*Ömer Seyfettin ülkücü bir yazarın romanı*, İstanbul: May
- Albez, C. (2009).*Türk Milli Eğitim Sistemi'nin genel amaçları bağlamında Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Aydemir, C. (2005). “*Modern Türk hikâyeciliğinde Ömer Seyfettin etkisi*”. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. S. 13, 54-61.
- Beyitoğlu, Y.K.(2018). “*İdeal bir toplum yaratmak: Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde toplumsal eleşiri*”. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi. C. 3, S. 1, 26-53.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2011).*Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Çaycı, M. Ş. (2014).*Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın: cinsiyet ayrımcılığının kadın ağız türkülerinde işlenişi*. Yayınlanmamış yüksek lisan tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Demir, A. (2007, Eylül). “*Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde milli kimlik inşa unsuru olarak mekân*”. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmalar Kongresi. Ankara.
- Dökmen, Z.Y. (2009).*Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eren, Z. (2015).*Baba karnım acıktı anne bisikletim bozuldu. İngiliz ve Türk kadın yazarların çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet*. Ankara: Favori Yayınları
- Gözler, H. F. (1976). *Ömer Seyfettin*. İstanbul: Çağdaş Yayınevi.
- Köşgeroğlu, N. (2010).*Kalın duvar ince zar. Toplumsal cinsiyet ekseninde kadın*. Ankara: Alter
- Mert, N.(2014). *Ömer Seyfettin islamcı, milliyetçi ve modernist bir yazar*. İstanbul: Kaknüs

Ogur, E. (2011). "Ömer Seyfettin'in tarihi konulu hikâyelerinde değerler". Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. C.12, S.20, 91-108.

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 1*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 2*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 3*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 4*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 5*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 6*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 7*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 8*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 9*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Seyfettin, Ö. (2014). *Bütün Hikâyeleri 10*. İstanbul: ABC Üç Harf .

Türk Dil Kurumu, (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları